

O'SMIR YOSHIDAGI BOLALAR O'RTASIDA AXLOQIY QADRIYATLARNI RIVOJLANTIRISH.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17744480>

Qosimova Ozoda Xudoynazarovna

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika Instituti,

"Pedagogika" kafedrasi dotsenti,

Ochilova Sevinch Jahongir Qizi

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika

instituti talabasi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'smir yoshidagi bolalar o'rtasida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik jihatlari ko'rib chiqiladi. Maqola, o'smirlarning axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantirishda pedagogik ta'sirning ahamiyatini yoritadi. Axloqiy qadriyatlar va jamiyatga bo'lgan mas'uliyatni rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar, guruh ishlari, interfaol metodlar va ijtimoiy faoliyatlarning samarali qo'llanilishi tahlil qilinadi. Shuningdek, o'smirlarni axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatishda pedagoglarning to'g'ri xulq-atvori va ta'lim jarayonidagi roli alohida ta'kidlanadi.

Tayanch so'zlar

O'smir yosh, axloqiy qadriyatlar, mas'uliyat hissi, pedagogik ta'sir, tarbiya, jamiyatga mas'uliyat, interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar, ijtimoiy faoliyatlar.

O'smir yoshidagi bolalar o'rtasida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish hozirgi kunda jamiyat uchun juda dolzarb masala hisoblanadi. Yoshlar orasida axloqiy to'g'rilik, adolat, hurmat va mas'uliyatni rivojlantirish, ular uchun ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantirish, kelajakda jamiyatda barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. O'smirlar axloqiy qadriyatlarni o'rganish orqali o'z shaxsiy va ijtimoiy hayotida to'g'ri qarorlar qabul qilishga, mas'uliyatli va hurmatga sazovor fuqarolar sifatida shakllanadi. Shuningdek, ta'lim va tarbiya muassasalarida samarali pedagogik metodlarni qo'llash, yoshlarning jamiyatdagi o'rnini aniq tushunib, ular orasida ijtimoiy mas'uliyatni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun, pedagogik ta'sir orqali o'smirlarni axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash dolzarb va zaruriy masaladir.

O'smir yoshidagi bolalar hayotining eng muhim davrlaridan biri bo'lib, bu davrda ularning axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy mas'uliyat hissi shakllanadi. Pedagogik ta'lim va tarbiya, ayniqsa, o'smirlarning axloqiy dunyoqarashini va

shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'smir yoshidagi bolalar, ko'plab ichki va tashqi omillar ta'sirida, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyatni o'rganishga, ularga amal qilishga o'rganadilar. Shuning uchun, pedagoglarning axloqiy tarbiya jarayonida qo'llaniladigan yondashuvlari, metodlari va strategiyalari muhim ahamiyatga ega.

Axloqiy qadriyatlar - bu insonning to'g'ri va noto'g'ri, yaxshi va yomon haqidagi tushunchalari bo'lib, ular shaxsning jamiyatdagi o'rni, o'ziga va boshqalarga nisbatan mas'uliyatini anglashga asoslanadi. Axloqiy qadriyatlar insonning nafaqat o'z shaxsiyatini, balki jamiyatga bo'lgan mas'uliyatini ham belgilaydi. O'smir yoshidagi bolalar axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishda katta rol o'ynaydigan omil - bu oilaviy ta'lim, ta'lim muassasalaridagi pedagogik ta'sir va ijtimoiy muhitdir.

O'smirlar o'rtasida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, ularning shaxsiy fazilatlarini yaxshilash, jamiyatga bo'lgan mas'uliyatni oshirish, adolat, halollik, o'zaro hurmat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda o'smirlarning ongli ravishda to'g'ri axloqiy qarorlar qabul qilishlariga yordam berish muhimdir.

Pedagogik ta'lim va tarbiya jarayonida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishda bir qator metodlar va yondashuvlardan foydalanish mumkin. Birinchidan, o'smirlarni axloqiy qadriyatlar bilan tanishtirishda ularning yashash va o'rganish muhiti katta ahamiyatga ega. O'smirlar ko'proq o'qituvchilarining va ota-onalarining xulq-atvoriga qarab, o'z xulqini shakllantiradilar. Shuning uchun, o'qituvchilar va tarbiyachilar axloqiy qadriyatlarni o'rganishda nafaqat nazariy bilimlarni, balki o'zlarining to'g'ri xulq-atvorlari bilan ham o'rnak bo'lishlari zarur.

O'smirlarning axloqiy dunyoqarashini va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish muhim tarbiyaviy vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat oila, maktab va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari bilan amalga oshadi, balki o'smirlarning shaxsiy o'sishi va rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan bir qancha omillarga bog'liqdir. Quyida axloqiy dunyoqarash va shaxsiy fazilatlarining shakllanishi uchun asosiy yo'nalishlar keltiriladi:

1. Axloqiy qadriyatlarni o'rgatish

Axloqiy qadriyatlar o'smirlarning ijtimoiy hayotidagi o'rinlari va jamiyatdagi munosabatlarida muhim o'rin tutadi. O'smirlarni adolat, halollik, mehr-oqibat, o'zaro hurmat va boshqalarga nisbatan e'tiborli bo'lish kabi axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash muhimdir. Buning uchun: Ota-onalar va ustozlar o'rnak bo'lishlari kerak. Hayotiy voqealar, adabiyot, san'at asarlaridan foydalangan holda axloqiy tushunchalarni tushuntirish zarur.

2. O'smirlarning o'ziga ishonchini oshirish.

O'smirlar o'zlarining kimligini anglash va mustaqil shaxs sifatida shakllanish jarayonida turli muammolarga duch keladilar. O'ziga ishonch ularning ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lishlari, o'z qobiliyatlarini rivojlantirishlariga yordam beradi. Bu jarayonda: Ularni erkin fikrlash va o'z nuqtai nazarlarini bildirishga rag'batlantirish kerak. Muvaffaqiyatsizliklarga bardosh berishni va xatolardan o'rganishni o'rgatish muhim.

3. Axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

O'smirlar hayotlarida muhim qarorlarni qabul qilishga duch keladilar. Ular axloqiy jihatdan to'g'ri qaror qabul qilishlari uchun: O'z harakatlarining oqibatlarini ko'rib chiqishni o'rgatish lozim. Turli axloqiy dilemmalarni muhokama qilish orqali ularga tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish kerak.

4. Ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish.

O'smirlar jamiyat oldidagi mas'uliyatlarini anglab yetishlari va o'z vazifalariga mas'uliyat bilan yondashishlari lozim. Buning uchun: Oila va jamiyatdagi rollarini tushuntirish. Jamiyatdagi ijtimoiy masalalarda ishtirok etish, yordam berish kabi amaliy tajribalar berish lozim.

5. Odob-axloq me'yorlarini tushuntirish.

O'smirlar odob-axloq qoidalarini bilib, ularga rioya qilish orqali jamiyatda muvaffaqiyatli munosabatlar o'rnatishlari mumkin. Shu sababli: Ularni ijtimoiy muomalalarning turli shakllari bilan tanishtirish. Kiyim-kechak, so'zlashish uslubi va xulq-atvor kabi odobiy elementlarga e'tibor berish.

6. Shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish.

Har bir o'smirda o'ziga xos fazilatlarni rivojlantirishga yordam berish lozim. Bular orasida mas'uliyat, iroda kuchi, sabr-toqat, intizom kabi fazilatlar muhimdir. Buning uchun: O'smirlarni kichik, ammo amaliy vazifalarga mas'ul qilish. Ularga o'z faoliyatlarini rejalashtirish va bajarishni o'rgatish kerak.

Yuqoridagi omillar o'smirlarning axloqiy va shaxsiy rivojlanishi uchun muhimdir. Har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularga e'tibor berish bu jarayonda muhim o'rin tutadi.

Ikkinchidan, axloqiy qadriyatlarni o'smirlar o'rtasida rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar, interfaol o'yinlar va guruh ishlari muhim rol o'ynaydi. Bu usullar o'smirlarning jamoaviy ruhini, hamkorlik qilish qobiliyatini oshiradi va ular orasida o'zaro hurmatni kuchaytiradi. Misol uchun, ijtimoiy loyihalar, madaniy tadbirlar va aksiyalar o'smirlarni ijtimoiy mas'uliyatga tayyorlashda samarali vosita bo'lishi mumkin.

O'smirlar o'rtasida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

1. Interfaol metodlar: Bu metodlar o'smirlarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning fikrlarini, qarashlarini o'rganishga imkon beradi. Masalan, axloqiy masalalar bo'yicha bahs-munozaralar, guruh ishlari, rolli o'yinlar kabi metodlar o'smirlarning o'z fikrini ifodalash va to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

2. Ijtimoiy faoliyatlar: O'smirlarni jamiyat uchun foydali ishlar, ijtimoiy yordam orqali ularning mas'uliyat hissini rivojlantirish mumkin. Bunday faoliyatlar orqali o'smirlar jamiyatda o'z o'rnini his qiladilar va o'z xatti-harakatlariga mas'uliyat bilan yondashadilar.

3. Pedagogik suhbatlar: O'smirlar bilan axloqiy masalalar bo'yicha suhbatlar o'tkazish, ularga turli axloqiy dilemmalarni hal qilishda yordam beradi. Bu jarayon o'smirlarni to'g'ri axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'smir yoshidagi bolalar o'rtasida axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish, ularni nafaqat o'z shaxsiy hayotida, balki jamiyatda ham muvaffaqiyatli va mas'uliyatli fuqarolar bo'lib yashashga tayyorlaydi. Pedagogik ta'lim va tarbiya jarayonida axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning samarali usullari orqali o'smirlarni axloqiy to'g'rilik, adolat va hurmat kabi qadriyatlar asosida tarbiyalash mumkin. Shu bilan birga, o'smirlarning axloqiy mas'uliyatini oshirish, ularning jamiyatga bo'lgan hissiyatini rivojlantirish, jamiyatda barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Pedagogik yondashuvlar va metodlarning o'smirlar uchun samarali tarzda qo'llanishi, ularning axloqiy rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullaeva, D. (2019). "Pedagogik jarayonda o'quvchilarning axloqiy tarbiyasi masalalari". "O'zbekiston", Toshkent
2. Qodirov, M. (2017). "Yoshlar va axloqiy tarbiya: nazariya va amaliyot". "Yangi asr avlodi", Toshkent
3. Jalilov, A. (2020). "Jamiyat va shaxs: axloqiy mas'uliyat". "Ma'naviyat", Toshkent
4. Qosimova Ozoda Xudoynazarovna, & Hamdamova Kamola Olimjon qizi. (2024). PEDAGOGICAL ETHICS: THE TEACHER'S RESPONSIBILITY AND ROLE IN SOCIETY. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14500426>
5. Qosimova Ozoda Xudoynazarovna, & O'ktamboyeva Navbahor. (2024). THE ROLE AND IMPORTANCE OF FEMALE TEACHERS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14500434>

6. Xudoynazarovna , Q. O., & Faxriddin qizi, M. M. (2024). The Role of New Technologies and Online Education in Higher Education. *American Journal of Alternative Education*, 1(10), 68–70. Retrieved from <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE/article/view/465>
7. Qosimova Ozoda Xudoynazarovna, & Mamarajabov Orif Ilxom o'g'li. (2024). The Effect of Collaborative Learning Methods on Students' Cognitive Development. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14470072>
8. Xudoynazarovna , Q. O. (2024). Communication in the Education of Wife Teacher Girls the Place of Culture. *American Journal of Alternative Education*, 1(10), 71–74. Retrieved from <https://scientificbulletin.com/index.php/AJAE/article/view/466>
9. Ozoda Xudoynazarovna, Q., & Shohista Rustam Qizi, R. (2024). WITH PARENTS IN PROVIDING PEDAGOGICAL KNOWLEDGE THE IMPORTANCE OF COOPERATION. *Journal of Artificial Intelligence and Digital Economy*, 1(10), 31–35. <https://doi.org/10.61796/jaide.v1i10.1090>
10. Ozoda Xudoynazarovna, Q., & Muharram Shodiyor Qizi, T. (2024). CREATING AN EFFECTIVE LEARNING ENVIRONMENT AT SCHOOL: INNOVATIVE APPROACHES AND THE ROLE OF THE TEACHER. *Journal of Higher Education and Academic Advancement*, 1(12), 7–11. <https://doi.org/10.61796/ejheaa.v1i12.1085>
11. METHODS OF INCREASING THE SOCIAL ACTIVITY OF TEACHER WIVES AND GIRLS. (2024). *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 2(6), 468–473. <https://universalpublishings.com/~niverta1/index.php/mpttp/article/view/6646>